

Kohtuasi C-394/23**Eelotsusetaotlus****Saabumise kuupäev:**

28. juuni 2023

Eelotsusetaotluse esitanud kohus:

Conseil d'État (Prantsusmaa kõrgeima halduskohtuna tegutsev riiginõukogu)

Eelotsusetaotluse kuupäev:

21. juuni 2023

Kaebaja:

Association Mousse

Vastustajad:

Commission nationale de l'informatique et des libertés (riiklik andmetöötuse ja vabaduste komisjon (CNIL))

SNCF Connect

CONSEIL D'ÉTAT (kõrgeima halduskohtuna tegutsev riiginõukogu)

lahendab

kohtuvaidlust

[...]

Menetluse kirjeldus:

21. mail 2021 Conseil d'État' (Prantsusmaa kõrgeima halduskohtuna tegutsev riiginõukogu) kohtuvaidluste osakonna kantseleisse saabunud kaebusega ja kahe 3. juunil 2022 saabunud repliigiga palub ühendus Mousse Conseil d'État'l (Prantsusmaa kõrgeima halduskohtuna tegutsev riiginõukogu):

1) tühistada pädevuse ületamise tõttu 23. märtsi 2021. aasta otsus, millega Commission nationale de l'informatique et des libertés (riiklik andmetöötuse ja

vabaduste komisjon) jättis rahuldamata kaebuse, mille see ühendus oli esitanud veebisaidi OUI.sncf eest vastutava äriühingu vastu;

2) enne nende nõuete kohta otsuse tegemist esitada Euroopa Liidu Kohtule [kaks eelotsuse küsimust] [...]:

[...]

[välja pakutud eelotsuse küsimused]

3) kohustada veebisaidi eest vastutavat äriühingut SNCF Connect kaotama kohustust täita ostutehingu sooritamiseks lahter „härä“ või „proua“, kustutama andmebaasidest selle lahtri abil kogutud andmed ning juhul, kui äriühing soovib koguda andmeid „soo“ kohta, lisada üks või mitu nn mittebinaarset lisavalikut, nagu „neutraalne“ või „muu“;

[...]

Ta väidab, et:

- kohustus täita veebisaidil „SNCF Connect“ sõidupileti, sooduskaardi või abonemendi tellimiseks üks kahest lahtrist – kas „härä“ või „proua“ – ei vasta Euroopa Parlamendi ja nõukogu 27. aprilli 2016. aasta määrusefüüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise kohta ehk nn „isikuandmete kaitse üldmääruse“ artikli 5 lõike 1 punktiga a kehtestatud seaduslikkuse, õigluse ja läbipaistvuse nõuetele, sest klient ei anna oma nõusolekut, need andmed ei ole vajalikud ei lepingu täitmiseks ega juriidilise kohustuse täitmiseks ega ole vajalikud ka isiku õigustatud huvi jaoks, kuid samas rikutakse selle teabe küsimisega õigust reisida ilma oma soo kohta andmeid esitamata ning õigust eraelu austamisele, millest tuleneb eelkõige vabadus määratleda vabalt oma sooväljendust, ning samuti tekib sellest diskrimineerimise oht;
- seda kohustust ei ole mainitud veebisaidil esitatud seadusliku teabe hulgas ega müügi üldtingimustes; peale selle ei ole märgitud vastutava töötleja nime ja kontaktandmeid ega töötlemise õiguslikku alust; samuti on eiratud isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 15 lõike 1 punktiga a sätestatud õigluse ja läbipaistvuse põhimõtteid ning selle määruse artikliga 13 tagatud teabe saamise õigust;
- see kohustus ei vasta ühelegi elektroonilises lepingus nimetatud eesmärgile; asjaolu, et väljendeid „härä“ ja „proua“ kasutatakse kaubanduslikus kirjavahetuses, ei ole piisav selleks, et nende andmete kogumine muutuks vajalikuks; välisriikides teatud transpordiettevõtjad seda enam ei nõua; pealegi ei kasuta OUI.sncf sugu tähistavaid sõnu oma klientidega suhtlemisel; järelikult on see kohustus vastuolus isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 5 lõike 1 punktis c sätestatud võimalikult väheste andmete kogumise põhimõttega;

- teatud inimeste puhul ei vasta need märked tegelikule olukorrale ega võta arvesse seda, et tegelik olukord võib muutuda; seega on vaidlustatud kohustus vastuolus isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 5 lõike 1 punktis d sätestatud õigsuse ja ajakohastatuse põhimõtetega ning tekitab nende inimeste diskrimineerimise ohu; sellise riigi kodanike puhul, kelle perekonnaseisuamet lubab „neutraalset sugu“, rikub see kohustus pealegi Euroopa Liidu õigusega tagatud vastastikuse tunnustamise põhimõtet, teenuste osutamise vabadust ja liikumisvabadust.

Kahe 5. mail 2022 ja 30. mail 2023 saabunud vastusega palub riiklik andmetöötlaste ja vabaduste komisjon jätta kaebuse rahuldamata või teise võimalusena esitada Euroopa Liidu Kohtule eelotsuse küsimuse. Ta väidab, et esitatud väited ei ole põhjendatud.

Kahe 19. jaanuaril ja 31. mail 2023 saabunud vastusega palub äriühing SNCF Connect jätta kaebuse rahuldamata ning nõuda ühenduselt Mousse välja rahasumma 10 000 eurot halduskohtumenetluse seadustiku (code de justice administrative) artikli L. 761-1 alusel. Ta väidab, et esitatud väited ei ole põhjendatud.

Arvesse on võetud teisi kohtutoimiku dokumente.

Arvesse on võetud järgmisi õigusakte:

- [...]
- Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon;
- Euroopa Liidu leping;
- Euroopa Liidu toimimise leping;
- Euroopa Liidu põhiõiguste harta;
- Euroopa Parlamendi ja nõukogu 27. aprilli 2016. aasta määrus (EL) nr 2016/679;
- [...];
- 6. jaanuari 1978. aasta seadus nr 78-17;
- [...];

[...]

Arvestades järgmisi asjaolusid:

- 1 Ühendus Mousse esitas Commission nationale de l'informatique et des libertés'le (riiklik andmetöötlaste ja vabaduste komisjon (CNIL)) vaide äriühingu SNCF

Voyageurs vastu, millest sai hiljem äriühing OUI.sncf ja mille nimi on nüüd äriühing SNCF Connect; ta põhjendas seda vaiet sellega, et klientide sooandmete kogumise ja salvestamise tingimused rongipiletite, abonementkaartide ja sooduskaartide ostmisel äriühingu veebisaitide või rakenduste kaudu ei vastanud Euroopa Parlamendi ja nõukogu 27. aprilli 2016. aasta määruse (EL) nr 2016/679 füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (nn isikuandmete kaitse üldmäärus) teatud sätetele. 23. märtsi 2021. aasta kirjaga teatas CNIL ühendusele Mousse, et tema hinnangul ei rikkunud äriühingule ette heidetud asjaolud kõnealuseid isikuandmete kaitse üldmääruse sätteid ning sellest tulenevalt lõpetas ta vaide menetlemise. Ühendus Mousse palub selle otsuse tühistada ja esitab ka nõuded, millega ta palub teha äriühingule SNCF Connect ettekirjutuse ja määrata haldustrahvi.

- 2 6. jaanuari 1978. aasta infotehnoloogia, failide ja vabaduste seaduse (loi du 6 janvier 1978 relative à l'informatique, aux fichiers et aux libertés) artikkel 8 sätestab: „I- *Commission nationale de l'informatique et des libertés* (riiklik andmetöötlemise ja vabaduste komisjon) on sõltumatu haldusasutus. See komisjon on riiklik järelevalveasutus 27. aprilli 2016. aasta määruse (EL) 2016/679 tähenduses ja selle kohaldamise puhul. Komisjon täidab järgmisi ülesandeid:/ [...] 2. Ta tagab, et isikuandmete töötlemine toimuks kooskõlas käesoleva seaduse sätetega ning teiste isikuandmete kaitset käsitlevate sätetega, mis on ette nähtud õigus- ja haldusaktides, Euroopa Liidu õigusega ja Prantsusmaa rahvusvaheliste kohustustega. Selleks teeb komisjon järgmist:/ [...] d) käsitleb andmesubjekti, asutuse, organisatsiooni või ühenduse esitatud vaideid, petitsoone ja kaebusi, kontrollib ja uurib asjakohasel määral vaide sisu ning teavitab selle esitajat mõistliku aja jooksul uurimise käigust ja tulemusest, eelkõige juhul, kui on vajalik täiendav uurimine või kooskõlastamine teise järelevalveasutusega [...]“.
- 3 Punktis 2 mainitud sätetest tuleneb, et juhul, kui *Commission nationale de l'informatique et des libertés*'le (riiklik andmetöötlemise ja vabaduste komisjon (CNIL)) on esitatud kaebus või vaie, millega palutakse tema volitusi rakendada, peab ta analüüsima selle aluseks olevaid tegusid ning otsustama, milliseid meetmeid nendega seoses võtta. Tal on selleks ulatuslik kaalutusõigus ning ta võib võtta arvesse väidetavate rikkumiste raskusastet nende õigusaktide või normide seisukohast, mille kohaldamist see komisjon peab tagama, neid tegusid puudutavate kaudsete tõendite tõsiseltvõetavust, nende toimepaneku kuupäeva, konteksti ning üldisemalt kõiki üldisi huvisid, mille kaitsmine on tema ülesandeks. Kaebuse esitaja võib pöörduda pädevuse ületamist kontrolliva kohtu poole seoses CNIL-i keeldumisega menetlust jätkata. Kohus peab vajaduse korral selle tuvastama välise õigusvastasuse tõttu ning, otsuse põhjendatuse alusel, faktivea või õigusnormi rikkumise, ilmse kaalutusvea või võimu kuritarvitamise puhul. Kui aga kaebuse esitaja tugineb sellele, et vastutav töötleja rikkus andmesubjektile seadusega tagatud õigusi seoses seda isikut puudutavate isikuandmetega, iseäranis õigust tutvuda andmetega, neid parandada, kustutada, piirata ja esitada vastuväiteid, mida on nimetatud 6. jaanuari 1978. aasta infotehnoloogia, failide ja vabaduste seaduse artiklites 49, 50, 51, 53 ja 56, teostab CNIL oma

kaalutlusõigust otsustada, milliseid meetmeid selle kaebusega seoses võtta, täielikult pädevuse ületamist kontrolliva kohtu kontrolli raames, arvestades asjaomase individuaalse õiguse olemust.

- 4 Kohtutoimiku dokumentidest ilmneb, [et] ühendus Mousse palub tühistada pädevuse ületamise tõttu 23. märtsi 2021. aasta otsuse, millega CNIL-i president lõpetas tema kaebuse menetlemise, mis käsitles seda, millistes tingimustes äriühing OUI.sncf, nüüd SNCF Connect, kogus ja töötles tema klientide sooandmeid.
- 5 Isikuandmete kaitse üldmääruse artiklis 5 on sätestatud: „1. Isikuandmete töötlemisel tagatakse, et a) töötlemine on seaduslik, õiglane ja andmesubjektile läbipaistev [...]; c) isikuandmed on asjakohased, olulised ja piiratud sellega, mis on vajalik nende töötlemise eesmärgi seisukohalt; d) isikuandmed on õiged ja vajaduse korral ajakohastatud ning et võetakse kõik mõistlikud meetmed, et töötlemise eesmärgi seisukohast ebaõiged isikuandmed kustutaks või parandataks viivitamata“. Selle määruse artiklis 6 on sätestatud: „1. Isikuandmete töötlemine on seaduslik ainult juhul, kui on täidetud vähemalt üks järgmistest tingimustest, ning sellisel määral, nagu see tingimus on täidetud: a) andmesubjekt on andnud nõusoleku töödelda oma isikuandmeid ühel või mitmel konkreetsel eesmärgil; b) isikuandmete töötlemine on vajalik andmesubjekti osalusel sõlmitud lepingu täitmiseks või lepingu sõlmimisele eelnevate meetmete võtmiseks vastavalt andmesubjekti taotlusele; c) isikuandmete töötlemine on vajalik vastutava töötleja seadusjärgse kohustuse täitmiseks; d) isikuandmete töötlemine on vajalik andmesubjekti või mõne muu füüsilise isiku eluliste huvide kaitsmiseks; e) isikuandmete töötlemine on vajalik avalikes huvides oleva ülesande täitmiseks või vastutava töötleja avaliku võimu teostamiseks; f) isikuandmete töötlemine on vajalik vastutava töötleja või kolmanda isiku õigustatud huvi korral, välja arvatud juhul, kui sellise huvi kaaluvad üles andmesubjekti huvid või põhiõigused ja -vabadused, mille nimel tuleb kaitsta isikuandmeid, eriti juhul kui andmesubjekt on laps./ Esimese lõigu punkti f ei kohaldata, kui isikuandmeid töötleb avaliku sektori asutus oma ülesannete täitmisel.“ Isikuandmete kaitse üldmääruse artikliga 13 on kehtestatud vastutava töötleja kohustus teavitada iga isikut, kelle isikuandmeid kogutakse. Selle määruse artiklis 21 on andmesubjektile antud õigus esitada oma konkreetses olukorrast lähtudes igal ajal vastuväiteid artikli 6 lõike 1 punkti f alusel toimuva isikuandmete töötlemise suhtes.
- 6 CNIL-ile esitatud vaides väitis ühendus Mousse, et rongipileti, abonemendi või sooduskaardi ostmiseks veebisaidil või rakendusega „OUI.sncf“, nüüd „SNCF Connect“, on kliendid kohustatud märkima oma sooandmed, valides ühe kahest valikvastusest: „härä“ või „proua“. Tema väitel ei ole selline andmete kogumine seaduslik isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 5 lõike 1 punkti a tähenduses, sest see ei põhine ühelgi artikli 6 lõikes 1 ette nähtud alustest; sellega on rikutud võimalikult väheste andmete kogumise põhimõtet ja õigsuse põhimõtet, mis on samuti ette nähtud artikli 5 lõike 1 punktides c ja d; ning SNCF ei täida läbipaistvuse ja teavitamise nõudeid, mis tulenevad artikli 5 lõike 1 punktist a ja artiklist 13. Ühendus väidab, et see ettevõtja ei tohiks niisuguseid andmeid koguda

või peaks vähemalt pakkuma ühte või mitut lisavõimalust, nagu „neutraalne“ või „muu“.

- 7 Selleks, et otsustada lõpetada talle esitatud vaide menetlus, märkis CNIL esiteks, et äriühingu pakutavate transporditeenuste raames kujutas tema kliendiga sõlmitud leping endast andmete töötlemise õiguslikku alust. Seega leidis CNIL isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 6 lõikes 1 ette nähtud erinevate õiguslike aluste kohta vaid, et vaidlusalust töötlemist hõlmab punktis b ette nähtud õiguslik alus, mille kohaselt on isikuandmete töötlemine seaduslik juhul, kui see „on vajalik andmesubjekti osalusel sõlmitud lepingu täitmiseks või lepingu sõlmimisele eelnevate meetmete võtmiseks vastavalt andmesubjekti taotlusele“. Teiseks leidis CNIL, et klientide sooandmete kogumist võib pidada vajalikuks andmete töötlemise eesmärgi seisukohalt artikli 5 punkti c tähenduses, ning seega võib lugeda, et see täidab võimalikult väheste andmete kogumise nõuet, kuna klientide poole pöördumine kõnetussõna „härra“ või „proua“ kasutades vastab tsiviil-, kaubandus- ja haldusalases suhtluses käibel olevatele tavadele. Kostja vastuses väidab ta eelkõige, et sooandmete töötlemist võib peale selle pidada vajalikuks äriühingu SNCF Connect õigustatud huvi jaoks artikli 6 lõike 1 punkti f tähenduses, ning sellisel juhul võivad andmesubjektid kasutada neile artikliga 21 tagatud õigust esitada oma konkreetsest olukorrast lähtudes vastuväiteid.
- 8 Küsimus, kas selleks, et hinnata isikuandmete kogumise asjakohasust, olulisust ja piiratust sellega, mis on vajalik, isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 5 lõike 1 punkti c tähenduses, ning nende töötlemise vajalikkust isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 6 lõike 1 punktide b ja f tähenduses, võib arvesse võtta tsiviil-, kaubandus- ja haldusalases suhtluses üldiselt käibel olevaid tavasid, nii et klientide sugu puudutavate andmete kogumist, mis piirdub märgetega „härra“ ja „proua“, võib lugeda seaduslikuks, ilma et seda takistaks võimalikult väheste andmete kogumise põhimõte, tekitab raskuse Euroopa Liidu õiguse tõlgendamisel, mis on otsustava tähtsusega Conseil d'État' (Prantsusmaa kõrgeima halduskohtuna tegutsev riiginõukogu) menetluses oleva kohtuvaidluse lahendamiseks. Sama kehtib küsimuse kohta, kas selleks, et hinnata klientide sugu puudutavate andmete kohustusliku kogumise ja töötlemise vajalikkust, samas kui teatud kliendid leiavad, et nad ei kuulu kummagi valiku alla ning et neid puudutavas osas ei ole nende andmete kogumine oluline, tuleb võtta arvesse, et need kliendid võivad pärast seda, kui nad on pakutud teenuse saamiseks esitanud vastutavale töötlejale kõnealused andmed, kasutada isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 21 alusel õigust esitada vastuväiteid nende andmete kasutamisele ja säilitamisele, tuginedes oma konkreetsele olukorrale. Sellest tulenevalt tuleb need küsimused esitada Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 267 alusel Euroopa Liidu Kohtule ning peatada kaebuse esitanud ühenduse kaebuse menetlus seniks, kuni Euroopa Kohus on oma otsuse teinud.

OTSUS

[...] Peatada ühingu Mousse kaebuse menetlemine seniks, kuni Euroopa Liidu Kohus on vastanud järgmistele küsimustele.

1. Kas selleks, et hinnata isikuandmete kogumise asjakohasust, olulisust ja piiratust sellega, mis on vajalik, isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 5 lõike 1 punkti c tähenduses, ning nende töötlemise vajalikkust isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 6 lõike 1 punktide b ja f tähenduses, võib arvesse võtta tsiviil-, kaubandus- ja haldusalases suhtluses üldiselt käibel olevaid tavasid, nii et klientide sugu puudutavate andmete kogumist, mis piirdub märgetega „härä“ ja „proua“, võib lugeda vajalikuks, ilma et seda takistaks võimalikult väheste andmete kogumise põhimõte?

2. Kas selleks, et hinnata klientide sugu puudutavate andmete kohustusliku kogumise ja töötlemise vajalikkust, samas kui teatud kliendid leiavad, et nad ei kuulu kummagi valiku alla ning et neid puudutavas osas ei ole nende andmete kogumine oluline, tuleb võtta arvesse, et need kliendid võivad pärast seda, kui nad on pakutud teenuse saamiseks esitanud vastutavale töötlejale kõnealused andmed, kasutada isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 21 alusel õigust esitada vastuväiteid nende andmete kasutamisele ja säilitamisele, tuginedes oma konkreetsele olukorrale?

[...]

TÖÖDOKUMENT